

KALAUZ

A SIKETNÉMÁK OKTATÁSA ÉS NEVELÉSE TERÉN. HAVI FOLYÓIRAT.

A nagyméltóságu vallás és közoktatásügyi m. kir. Miniszterium 43078/1890. szám magas rendelete értelmében e lapot a hazai összes tanító- és tanítónőképző intézetek ingyen kapják.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:	Felelős szerkesztő és kiadó:	HIRDETÉSEK ÁRA:
Egész évre . . . 2 frt 50 kr.	Scherer István	Soronkint. 15 kr.
Egyes szám ára: 25 kr.	Budapest, I. Pálya-uteza 3.	Bélyegilleték 30 kr.

TARTALOM: Hangsúly a siketnémák oktatásában. *B. Sándor.* — A természetrajz, természettan, földrajz és történelem tanítása siketnéma-intézeteinkben. *Spüler András.* — A „Siketnémákat gyámolító egyesület” működése az 1894. évben. — Javaslat a siketnéma-tanítók tanképesítése tárgyában. *Scherer István.* — Hazai intézeteink és iskoláink.

Hangsúly a siketnémák oktatásában.

Egyelőre tán paradoxonnak tűnhetik fel a tétel a siketnémák tanításánál, mikor annyi kísérletezés, annyi jóakarattal párosult erőfeszítés mellett sem vagyunk képesek őket az általunk hőn óhajtott teljes beszédkészséggel az életbe kibocsátanunk — kinek jutna eszébe, hogy egy újabb teherrel, egy újabb nehézséggel akarja még válságosabbá tenni az amúgy is nem kielégítő taneredményt? Álljunk meg egy szóra e tételnél.

Siketnémáinknak — átlagos számítás szerint — legalább is egy negyede úgy beszél, hogy azt csak a mi hozzá szokott fülünk érti meg. Egy másik negyedét, mivel ez némi beszédmaradvánnyal jött az intézetbe (tehát beszélő korában siketült meg), vagy a hallásnak kisebb-nagyobb fokával bír még — ezt a közönség is megérti. Az elül említett negyedrészt illetőleg — bár sajnálatos a tény — nagy szemrehányás nem illethet, mert az ezerféle iskolának mindegyikében vannak elmaradottak; az utolsó negyed-rész érthetőbb beszédjéért pedig nem érdemlünk dicséretet, mert a mi benne feltűnő, nem a mienk. Megmaradt tehát a középső két negyed-rész, mely munkánk tükréül tekinthető. Itt se áltassuk magunkat nagyon. E két negyed-rész

beszédjét mi azonnal megértjük ugyan, mert — ismétlem — hozzá szokott a fülünk, de a nagy közönség sokszor ezt sem érti meg, vagy csak megkettőztetett figyelemmel és fokozott jóindulat segítségével. Ennek okát azonban ne csupán a magánhangzók homályos, határozatlan kiejtésében s a mássalhangzóknak erőtlen, sokszor felcserélt hangoztatásában keressük, hanem a halló fülnek annyira szokatlan monoton beszédben, mely a jelzőt, az elül álló ige-kötőt és igehatározót csak oly figyelemben részesíti, mint az utána következő hangsúlyos szót; viszont a hangsúly nélküli *is-t*, a névutókat s a ragokat (tehát a szó végét) szokatlan módon kiemeli. Ám e furcsa hanglejtés éppen természetellenességével tereli tévutra a halló figyelmét, a mi okvetlenül a biztos megértés rovására megy. Miért ne tudhatná az a siketnéma gyermek a szó első szótagját hangsúlyozni, mikor a szó végét olyan feltűnő kedvteliséssel hangsúlyozza?

Vagy talán előbb ama — egy tekintélyes helyről hallatszó — kijelentés czáfolatába bocsátkozzunk, hogy „a magyar nyelvben nincs hangsúly“. Nem! Most csak annyit kívánunk e helyütt megemlíteni, hogy a hangot a kitóduló levegő megütközése okozza. E levegő-mennyiség szabadulni akarása pedig mindig a beszéd elején, tehát az egyes szók-nak is elején nyilvánul legerősebben. Hogy ez a tény meg van nyelvünkben, senki el nem vitathatja. Minthogy pedig ezt *szóhangsúly*nak nevezték el a nyelvészek, megmáradunk mi is a mellett.

E szóhangsúlyra kell növendékeinket okkal-móddal rávezetnünk. Az egyik mód az érzékelés, a másik pedig a szemlélés.

A nagyobb áramlattal kiömlő levegő nagyobb rezgést idézván elő, a gégén, gégefőn, mellen és a rekeszizom működésén érzékeltethető leginkább. Az alapföltétel azonban a mély belélekzés, mely a hang számára kellő levegőt biztosít.

E végből első teendőnk növendékeinket lélekzeni megtanítani. E tekintetben nagy tér nyílik, de egyuttal nagy kötelesség is vár különösen az első osztály tanítójára. Azt vélem s talán velem mások is sokan, hogy az első osz-

tálynak nem a *pá!* az első megtanulni valója. Ugyan hogy volna képes az az emberi hangot soha ki nem ejtő siketnéma gyermek tudni, hogy neki lélekzenie kell, ha hangot akar kiejteni?

Egyedül a *h* hang az, melynél a kilélekzés alkalmával figyelmét fel szoktuk kelteni e körülményre, a többinél pedig egyszerűen természetesnek tartjuk, hogy szükséges az alkalomszerű be- és kilélekzés, azért külön figyelemben nem is részesítjük.

Innen van aztán az, hogy növendékeink — a legjobbakat kivéve — még a felső osztályokban is sokszor a szó közepén állnak meg lélekzetvételtre, a mi először a beszéd szépségét rontja, másodszor a hallgató részéről a megértést nehezíti, harmadszor pedig a beszélő növendéknek oknélküli nagyobb fáradságába kerül.

E hármias ok követeli, hogy mielőtt a hangok kiejtésére vezetnők növendékeinket, az iskolai év elején, a bizalom felkeltése, az iskolai élethez való szoktatás és az avval való megbaráthoztatás idején egy néhány hétig bevezető, játékos gyakorlatok tartassanak, a mikor a növendékek helyesen lélekzeni is megtanítandók. A részletes lélekzési gyakorlatokra kiterjeszkedni itt nem akarunk, azokat az illető tanító belügyének tartjuk fenn; valamint annak az okadatolását is szükségtelennek tartjuk, hogy e lélekzési gyakorlatok ezzel nem érhetnek véget, sőt úgy az első osztályban, mint a következőkben tovább is czéltudatos eljárás anyagát kell, hogy képezzék.

Ha napi tanításunk elején a fonetikai gyakorlatokra szükséges, és eddig alkalmazásban volt 20 percznyi időből csak 5—5 percznyi időt fordítunk a lélekzési gyakorlatokra, ha a minden alkalmakkor felvetődő lélekzési hibát kijavítjuk, akkor nem fogjuk lépten-nyomon tapasztalni azt a fülsértő hibát, hogy — nem lévén a növendéknek elég levegő mennyisége — kétfelé vágja a szót. És le fogjuk őket szoktathatni amaz ismét szokatlan és bántó hanghordozásról, mely a magyar nyelv természetével homlokegyenest ellenkező módon: a második, harmadik, negyedik stb. szótag fokozatos emelésében mutatkozik. És ugyan csak eleje vétetik a siketnéma-beszéd ama izléstelen von-

tatottságának is, mely a szótagok szükségtelen — de a kellő lélekzés hiányában kényszerített — szétránczigálásából származik.

Csak egy kis figyelmet kérek a t. kartásaktól: miért ne lehetne a növendéket a **ka-bá-tom-ra** féle hanghordozás helyett — a mit önmagától szokott meg*) — a **ka-bá-tom-ra** féle hanglejtésre vezetnünk?

Nem sok, sőt kevés az, mit e tekintetben szóló eredményül felmutathat, de rövid idői eszmélése óta is van reménye már, hogy a siker nem maradhat el.

E jó hiszemben s a legjobb tudattal ajánlom t. kartársaim figyelmébe is, hogy a helyes lélekzetvételre-szoktatás legyen az első dolog s a mit az érzékelés útján meg nem értethetünk, annál a szemnek is nyújtsunk támaszpontot az *írásban*.

Nevezetesen: a szó első szótagját kövér és nagy betűkkel, a többi fokozatosan kisebbekkel jelezve kell észleltetnünk növendékeinkkel azt, hogy az első szótagra essék a legtöbb levegő. A *decrecendo* jel különben $>$ a tanítónak mindent érthetővé tesz. Alkalomadtán a növendék fonák hanghordozásának feltüntetése is ($<$) szemléltethető, mint ellentét. A rövid és hosszú magánhangzók nem a levegő-áramlat mennyiségétől, hanem a beszélő szervek helyzetétől függvén, nem az általunk tárgyalt *erősségi*, hanem a *magassági* hangsúly keretébe tartoznak.

Midőn a *szóhangsúly* lényegével tisztában vannak növendékeink s azt alkalmazni is képesek, figyelmüket — a terminus technikusok elhallgatásával — rá kell terelnünk a *mondathangsúlyra* is.

A t. kartársak tudják legjobban, hogy növendékeink a nyelv szellemét feltüntető szó-elhelyezésben (a mondatban) mily sok hibát követnek el. Nem akarom ennek okát a növendékek jelelési rendszerében keresni, mely megállapított sorrendet nem ismervén, csak szót szóra halmoz (? Szerk.) és nem akarom magunk mentségére felhozni, hogy a nyelv ezer útu labirintusában való tájékoztatásra még mindig sokkal kevesebb időnk van, mint

*) Aligha önmagától, hanem a tanítójától szokta el. Lásd „Kalauz“ III. évf. 67. lap. Szerk.

a szülői háznál nevelkedett 6 éves halló gyermeknek: de azt be kell látnunk, hogy a beszédbeli nagy különbség áthidalására még nem használtunk fel minden rendelkezésünkre álló eszközt. S épen ez utóbb említett ok, t. i., hogy siket növendékeink a folytonos társalgás, érintkezés daczára sem képesek a nyelv alakjait annyiszor szemlélni, mint a mennyiszer hallják azokat a halló gyermekek: e körülmény teszi indokolttá sőt szükségképenivé, hogy a mit a kisded halló minden magyarázat s különös észleltetés nélkül, öntudatlanul sajátít el, azt négyérvű növendékeinknél a folytonos rámutatás, a figyelemnek mindannyiszor való ráterelése által öntudatosan kell sajátjává tennünk.

Igy, kezdetben rövidebb és könnyebb szerkezetű mondatokra, melyeknek lényegét növendékeink biztosan értik, a kérdő mondatok alkalmazásával kell a figyelmet felébreszteni, hogy a kérdés feltevése szerint a lényeg most az egyik, majd a másik szóban, illetőleg ennek elhelyezésében gyökeredzik. Hogy egy egyszerű példát hozzak fel: 1. *János törülte le a táblát.* 2. *János letörülte a táblát.* 3. *A táblát törülte le János.* 4. *János szivacsosal törülte le a táblát.* 5. *Az előbb törülte le a táblát.* stb. Ám ennek lényegét növendékeink tökéletesen értik, mindazáltal, ha szükség van rá, hogy ez, vagy amaz alakban alkalmazzák a mondatot, nem sikerül. Szükséges tehát, hogy a kiemelt kérdés szerint, a megfelelő mondatrész hangsúlyozásával figyelmessé tegyük őket arra a szóra, melyen a lényeg, a mondat legfőbb hangsúlya sarkallik. Hogy a mondatnak több árnyalatu hangsúlya is van, mi tudhatjuk, de arra rávezetni akarnunk, hiu kísérlet lenne. Megelégedhetünk azzal az eredménnyel, ha a mondatnak legalább egyik, legfőbb hangsúlyu tagját felismerik s azt hangsúlyozni képesek növendékeink.

Minthogy pedig a hangsúlyozandó szónak felismerése már magában feltételezi, hogy a szóban levő mondatértelmével tisztában van a növendék: az egyuttal csalhatatlan próbaköve annak is, hogy vajjon a tanítvány érti-e azt, a mit igen sokszor csak látszik érteni. Röviden összegézve:

Gyakoroljuk növendékeinket a mély belélekezésben, valamint a rendes, gyors és szakadozott kilélekezésben.

Ennek kapcsán vezessük rá őket arra, hogy a szónak első szótagját a hallók beszédjéhez hasonlóan, tehát hangsúlyozva ejtsék ki.

Az összetartozó fogalmakat, minők a jelző és jelzett szó, az igekötő és ige, az igehatározó és ige, a név és névutó stb. egy lélekzetvételre hangoztassák.

Végül: A kérdő mondatoknál a kérdő szó előtt vevén levegőt, az egész mondatot egy lélekzetre ejtsék ki; viszont a kérdésre felelve a körülményekhez képest: vagy az állitmányt hangsúlyozzák mindjárt a mondat elején, vagy pedig ha akármely más mondatrészszel kell felelünk, azt az állitmány elé helyezvén, kiemelt hangsúlylyal ejtsék ki.

Hogy lesz-e haszon belőle és mi, azt megmondani legilletékesebb az lesz, ki a próbát megteszi.

B. Sándor.

A természetrajz, természettan, földrajz és történelem tanítása siketnéma-intézeteinkben.

A mi ezen tárgyak tanítása által nyújtott ismeretek becsét illeti, fölöslegesnek tartom bővebb fejtegetésekbe bocsátkozni. Úgyszintén az sem szenved kétséget, hogy a siketnémára nézve ezen ismeretek ép oly szükségesek és hasznosak, mint a hallóra. Ezen tárgyakat tehát nemcsak a népiskolákban, hanem a siketnéma-intézetekben is egyaránt kell tanítani.

Ezen tárgyak tanításánál általános célunk a siketnémát ismeretekkel gazdagítani, vagyis eszét művelni. Másrészt segítőleg hatni a nyelvtanulásra is, mert minden ismeretet élőszóval közlünk s a közlöttek szóval és írással való begyakorlása alkalmával úgy társalgást, mint fogalmazást űzhetünk.

Minthogy e tárgyak tanítási módja nem különböztethet a népiskolai módszertől s nekem célom sem lehet 4 tantárgy tanításának részletes módszerét e szűk helyen megírni, főleg azon elvekről fogok szólni, melyek szerint az egyes tárgyak anyagának osztályonkénti elrendezése eszközözlendő.

Ezt megelőzőleg megjegyzem, hogy e tárgyak tanításába csak akkor bocsátkozhatunk, mikor siketnémáink már némi elemi nyelvvvel bírnak, a mikor tehát a nyelvhiány már nem akadályozhat minket az ismeretek közlésében, illetőleg a gyer-

mekeket azoknak megértésében. Vagyis e tárgyak tanítását csak is az V. osztályban kezdhetjük meg. Ezen ismeretek közlésére tehát a felső négy osztály jut.

Már most az a kérdés, hogy mit tanítsunk az egyes osztályokban ezen ismeretekből.

Ha ezen ismereteket vizsgáljuk, látjuk, hogy vannak köztük olyanok, melyek részint már némileg ismeretesek a gyermekek előtt, részint az anyag könnyebb szemléltethetése folytán könnyebben taníthatók s vannak olyanok, melyeknek tárgyai kevésbé ismeretesek s nehezebben szemléltethetők; a történelmet pedig egyáltalában nem vagyunk képesek szemléltetni. — Természetes, hogy azon tantárgyakat, melyeknek tanítása kevesebb nehézségekbe ütközik, már az alsóbb osztályokban vesszük fel, míg azokat, melyek a gyermek eszének fejlettebb voltát s nagyobbmértvű képzelő tehetséget igényelnek, a felsőbb osztályok számára tartjuk fenn.

Legtöbb ismerettel bir a gyermek az V. osztály elején a természetrajzból, melynek számos egyedeit már látta s így igen sok egyed tárgyalásánál pusztán rendeznünk kell a már szerzett szemléleteit. A földrajzból csak lakóhelyét ismeri. A természettanból is csak kevés ismeretei vannak, mert az még nem teljes ismeret és tudás, ha tudja, hogy pl. az eső a felhőből jön, de nem tudja megmondani, hogy oda miképen került a víz. stb. A természettani törvények megértéséhez továbbá élesebb figyelő képesség is szükséges. A történelemből pedig épenséggel nem bir ismeretekkel siketnéma növendékünk.

Azt gondolom, az eddigiekből nem nehéz megállapítani azt, hogy első sorban a természetrajz és a lakóhely-ismertetés veendő elő s csak későbbben a földrajz, a történelem és a természettan.

Most pedig lássuk ezen tantárgyakat rendre.

Természetrajz.

Nem lévén célunk tudósokat nevelni, nem terjeszkedhetünk ki az e tárgy körébe eső minden egyedre. A természetrajz tanításának célja az, hogy a gyermek a természetben előforduló azon egyedeket ismerje meg, melyek neki hasznára, vagy kárára vannak; tehát főképen ezeket s így a legfontosabbakat fogjuk tárgyalni. Sőt az olyan, különben hasznos, vagy káros állatok, növények s ásványok (föltéve, hogy hasznuk, vagy káruk nem az egész emberiségre, hanem csupán egyes vidékre hat ki) sem nagyon fontosak előttünk, melyek tőlünk nagyon távol, idegen földrészen vannak. A fő az, hogy hazánk természetrajzát ismertessük meg a siketnéma gyermekekkel.

A mi az anyag osztályonkénti elrendezését illeti, arra nézve a következőkben foglalom össze elveimet.

A természetrajz tanítása az V., VI. és VII. osztályban eszközöltetik. Már most tekintve azt, hogy a természetrajz három ismeretkört: állattant, növénytant s ásványtant foglal magában, lehetséges volna az anyagot úgy is elrendezni, hogy a 3 tanévnek megfelelőleg minden évben egy-egy tárgy kerüljön tanítás alá. De ezen eljárás helytelen volna s pedig azért, mert egyrészt egyoldaluvá válnék tanításunk, ha mindaddig nem tárgyalnánk növényeket, míg az összes tanítani szándékolt állatok tárgyalását be nem fejeztük, vagy megfordítva; másrészt helytelen volna azért is, mert kénytelenek volnánk arra, hogy a nehezebben szemléltethető s így nehezebben megmagyarázható természetrajzi egyedeket is már a reáliák tanításának első tanévében, az V. osztályban tanítsuk; míg ha ezzel várhatunk, míg a gyermekek fejlettebbekké válnak, könnyebben boldogulunk. Mind a három tárgyat tehát egyszerre kellenék tanítanunk. De tekintve azt, hogy az ásványtan anyaga egyrészt nem oly ismert, másrészt nem oly bő, mint az állat- és növénytane, azért ennek tárgyalását csak a VI. osztályban kezdjük.

A természetrajzi egyedek tudvalevőleg hasonló szervezetűk életmódjuk és rokonságuk szerint osztályokba, családokba stb. csoportosíthatók s a természetrajzi könyvekben ilyen rendszerbe foglalva tárgyalatnak is. Minthogy minden évben mindkét tárgyból, sőt a VI. és VII. osztályban már mind a három tárgyból kell valamit tanítanunk, tehetnők azt úgy is, hogy minden évben minden tárgyból néhány osztályt, csoportot tárgyalunk s pedig olyformán, hogy addig át sem térünk más osztályba tartozó természetrajzi egyed tanítására, míg az egyik megkezdett osztálynak minden tanítani szándékolt tagját meg nem ismertettük. — De ezen eljárás nem volna helyes. Minden osztályban vannak fontosabb és kevésbé fontos, a gyermekek által már látott s tehát némileg ismert és teljesen ismeretlen, könnyebben és nehezebben megmagyarázható egyedek. Ha helyesen akarunk eljárni, akkor az egyes természetrajzi osztályokból ki kell választanunk azon egyedeket, a melyek ismertebbek, fontosabbak és könnyebben taníthatók s azokat az V. osztályban tárgyalnunk; a többit a VI. osztály számára hagyjuk, az sem nagy baj, ha a VII. osztály számára is maradt egy-két egyed. Mindenesetre azon kell lennünk, hogy az első két évben az új egyedek tanítását befejezzük, mert a harmadik évben, vagyis a VII. osztályban az a törekvésünk, hogy a gyermekek az addig szerzett természetrajzi ismeretek felett világos áttekinetéssel birjanak, a mi a tanultak rendszerezése által érhető el; de bővítjük a gyermekeknek ismereteit is, de nem új egyedek tárgyalásával, hanem a már tárgyaltak ipari feldolgozásának megismertetésével.

Látni való tehát, hogy mi a természetrajzi ismeretek megadásánál concentrikusan haladunk, vagyis minden osztályban bővítjük az előbbeni osztályban megadott ismereteket.

Ezek után áttérve az egyes egyedek tanítására, nézzük meg azt, hogy mire kell az állatok, növények s ásványok tárgyalásánál kiterjeszkednünk.

Az állatok tárgyalását a testi leírással kezdjük s pedig nem elég, ha a test külső, tehát szemmel látható alkatrészeit s tulajdonságait iratjuk le, hanem az állatok életműködésének megértése céljából tárgyalnunk kell a belső részeit is.

Detávról sem azt értem, hogy a csont-, izom-, idegrendszer, vérkeringés és véredények, valamint az emésztő készülék egészen tudományosan, rendszeresen s részletesen előadassék, sőt azt elhibázott dolognak tartanám, ha valaki a gyermekeket a csontokat, izmokat, idegeket stb. megnevező szók egész halmazával terhelné meg. Sokkal többet ér az, ha a gyermekek ezen belső alkatrészek rendeltetéséről birnak némi fogalommal. Azt pl. megmondhatjuk, hogy az állatok testében csontok vannak, melyekre izmok vannak tapadva s melyek a csontok mozgatására szolgálnak, miáltal mozgás és járás támad, de sem az előbbieket, sem az utóbbiak összes nevével nem kínozzuk a gyermekeket, sem azt nem tesszük, hogy a csontokat, vagy izmokat a maguk összefüggésében megismertessük. — Fogazati képleteket sem tanítunk. Elég az, ha a gyermekek tudják, hogy a fogak nem mind egyformák, hanem háromfélék s hogy miben rejlik a köztük lévő különbség. Sőt arra is rámutathatunk, hogy az életmód és fogazat bizonyos összefüggésben vannak. S ha már sokat akarunk mondani, megmondjuk azt is, hogy egyik-másik állatnak hány foga van, bár ennek sem veszi nagy hasznát a gyermek, még kevesebb hasznára van azonban az, hogy ezen fogak közül mennyi a záp-, mennyi a metsző- és szemfog, s hogy hány fog van minden állkapocsban.

Az sem fontos, hogy a vér minő sejtekből áll, sőt az sem elkerülhetlenül szükséges, hogy a gyermek a vérkeringés útját egészen részletesen ismerje. De azt meg kell mondanunk, hogy a vér edényekben van s egy bizonyos gyűjtő készülékből testünk minden részébe hatol s onnan vissza kerül; de hogy mily nevűek a szívnek különböző részei s miképen nevezzük az egyes edényeket, az mellékes. — A vér színéről és hőmérsékletéről lehet szólni s azt meg is kell mondani, hogy mely állatok vére piros, melyeké szintelen, melyeké meleg, melyeké nem meleg. Egyszóval mindenből azt és annyit tárgyalunk, a mi és a mennyi a gyermek által megérthető és észben tartható.

A természetrajzi kifejezések közül azok, melyek a közönséges életben is gyakran előfordulnak, megismerttetendők. Ilyenek: koponya, arcz, homlok, halánték, állkapocs, czomb, lábszár, csukló, térd, gerincz, csigolya, váll, lapoczká, boka, talp, bél, gyomor, zsiger, torok, garat, gége, tüdő, lélekzés, lehelés, ér, ütő ér, szív, ideg, agy, sejt, izom, stb. — Ezek közt persze van igen sok oly kifejezés, mely már a szemléltető oktatásból ismeretes.

A testi leírás után kiterjeszkedünk a tartózkodási helyre, szaporodási és fejlődési viszonyokra, az életmódra s kiválóan az állat hasznára, vagy kárára. Különösen fontos az, hogy a gyermekeket megismertessük a hasznos állatok helyes tenyésztési és a kártékonyak elleni védekezési módjával, vagyis szükséges, hogy a gyermekek némi gazdaságtani ismeretekre tegyenek szert.

A növények tanításánál a következőkre terjeszkedünk ki. A növény szerkezetének leírása. A leírásnál gyökér, szár, levél, levélzet, virág, virágzat és gyümölcs szerepelnek. A legelső növény tárgyalása alkalmával mindezek rendeltetéséről, vagyis a növények életéről kell beszélnünk, de csak nagyon egyszerűen és röviden, csak a legszükségesebbeket megemlítve. A leírásnál csakis ezek alakjáról s nagyságáról lehet szó; az anyaguk megértéséhez vegytani ismeretek szükségeltetvén, erre nem is terjeszkedhetünk. Legfeljebb annyit említhetünk meg, hogy a szőlőben s répában cukor van, a miért édesek stb.

A mi az egyes részek szerkezetét illeti, arra nézve megint csak az a nézetem, hogy csak oly kifejezésekre, elnevezésekre szorítkozzunk, melyek a közéletben is gyakran előfordulván, a siketnémára nézve szükségesek. Így tudnia kell, mi a gyökér, gyökérzet, főgyökér, mellékgyökér, szár, törzs, hék, kéreg, rost, faerezet, ág, ágazat, lomb, lombozat, fakorona, virág, pártá, szírom, porzó, virágkehely, virágcsésze; továbbá ismernie kell a fontosabb virágzatok, mint: fürt, kalász, torzsa, ernyő, elnevezését, valamint a használatosabb gyümölcs-kifejezéseket is.

De azt már kevésbbé tartom szükségesnek, hogy a siketnéma-intézetekben minden növény tárgyalása alkalmával elmondassék, hogy a virág hány csészelevéllel, szíromlevéllel, porzóval, bibeszárral és bibével bír.

A növény szerkezetének ismertetése után következhetik fejlődésének s ezzel tenyészhelyének leírása. Megemlítendő itt, hogy az illető növény nedves, vagy száraz, árnyékos vagy napos talajban tenyészik-e inkább; továbbá az is, hogy meddig él, mikor virágszik, mikor érik meg gyümölcse. stb.

Ezek után következik a növény hasznos, vagy káros voltának leírása, a melynek kapcsán a hasznos növények helyes tenyésztéséről, valamint a káros növények pl. mérges gombák felismerhetőségéről is kell beszélnünk. Szóval itt is némi gazdaságtani ismeretet nyújtunk a gyermekeknek.

Az ásványok tárgyalásánál megemlítjük azok lelhelyét, alakját, színét, fényét, keménységét, fajsúlyát, ízét. A vegyi összetételre persze nem terjeszkedhetünk ki. Ugy szintén leírjuk az ásványok bányászási módját, a mivel nagy mértékben felhasználhatjuk és lekötve tarthatjuk a gyermekek érdeklődését és figyelmét. Végül megemlítjük a legfontosabbat t. i. azt, hogy mire használjuk az egyes ásványokat.

A mi a tanítási eljárást illeti, arra nézve nincsen más módszerünk, mint a népiskolának. A tanítás ott is, itt is szemléleteken alapszik.

A mit tanítani akarunk, azt vagy ismerik már a gyermekek, vagy nem. Első esetben már szemlélték, vizsgáltak az illető egyedet s így ennek tanítása alkalmával nem okvetlenül szükséges azt az iskolában újból szemléltetni. Pl. o. kutyát, vagy macskát nem szükséges az iskolába hoznunk, mert ezeket, első éveiben is már játszván velök, jól ismeri. Ilyen általánosan ismert egyedeknél egyszerűen hivatkozunk a gyermekek régebbi szemléletéire s helyes kérdések által némi rendbe szedjük a gyermekeknek az illető egyedről való ismeretét.

Második esetben, midőn a gyermekek még nem bírnak szemléletekkel az illető tárgyról, lehetetlen másképp tanítani, mint úgy, hogy azt az állatot, növényt, vagy ásványt az iskolában megmutatjuk, vagy a természetben felkeressük. Épen ezért szükségünk van ásvány- és növénygyűjteményekre, továbbá kitömött és preparált állatokra. Az összesen azonban lehetetlen az iskolába hoznunk. Nagyobb és drágább állatokkal és ásványokkal nem bírhat az iskola tanszergyűjteménye; a fákat terjedelmüknél fogva nem hozhatjuk az iskolába. Mindezeket tehát másutt nézethetjük meg. Az állatokat az állatseregletekben, a fákat a gyümölcsös kertekben és erdőkben, az ásványokat pedig valamely ékszerésznél, feldolgozott állapotban. Utolsó menedékkül szolgál a kép.

A tanalak lehet kérdeve-kifejtő és közlő. Ha ismeretes egyedről szól tanításunk, természetes, hogy a kérdező tanalak fog nagyobb mértékben alkalmaztatni; az ismeretlen egyedek tanításánál, több ismeretlen fogalommal találkozván, a közlő alak lép előtérbe. Különben nincs olyan tárgy, melynek tanítása alkalmával mind a két tanalak nem alkalmaztatnék, mert mindennél lehet kérdezni s közölni való. Mivel azonban még a gyermekek előtt ismeretlen tárgy tanításánál, annak pusztá előmutatásával is sokat tanulnak a gyermekek az egyszerű látás által s így az illető egyednek szemmel látható tulajdonságaira vonatkozó kérdéseinkre azonnal felelni képesek, természetes, hogy e tantárgyak tanítása alkalmával a kérdeve-kifejtő módszer nyer kiváló alkalmazást; ebből kitetszik az is, hogy a természetrajz tanítása nagy mértékben fejleszti a gyermekek társalgási s egyuttal beszélési képességét.

Végül meg kell jegyeznem, hogy a természetrajzi ismeretek minél jobban való megszilárdítása céljából szükséges, hogy tanításunkat az olvasó-könyv is támogassa, miért is ennek reálist ismereteket nyújtó olvasmányokkal kell birnia. Ilyenek volnának a méhről és a méz termelésről, a selyemhernyóról és a selyemtermelésről, a juh és a gapyu feldolgozásáról stb. szóló olvasmányok.

Ugyancsak az említett cél érdekében írásbeli feladatot is készítettünk az egyes tanult dolgokról.

Természettan.

A természettan tanításának célja az, hogy a gyermek megismertessék a természet tüneményeivel, azok okaival és lefolyásával. Mindazon természettani törvények, melyek ezeknek megértéséhez szükségesek tanítandók, a többiek csak siketnéma-gymnáziumoknak képezhetnék tárgyát.

Az esőzés megértéséhez a halmazállapot változása, a meleg-ség hatása, a párolgás, lecsapódás, a nehézség, a vonzó erő törvényei vezetnek; a villámlást a villanyosság tárgyalása folytán értik meg a gyermekek; a szél- és viharról a levegő tárgyalása nyújt bővebb ismereteket; ezzel kapcsolatban tárgyaljuk a hő-mérőt és légsúlymérőt. Ezeken kívül azon egyszerű gépekről is tanítunk, melyeknek gyakori alkalmazásával a köznapi életben mindenkor találkozik a gyermek s valamit a delejességről.

De nem elég ezen természettani törvényeket és erőket pusztán ismerni, tudni kell azt is, hogy miképen használhatjuk fel őket saját céljainkra. Így szükséges, hogy a szél (szélmalom, vitorlás hajó), víznyomás (a pataki malom), gőz (gőzhajó, vasút, sokféle gépek), villamosság és delejesség felhasználásáról is tudjon valamit.

Hogy miképen történik ezen felhasználása az erőknél, azt a hol nem ütközik nehézségekbe, megmagyarázzuk, de a többinél csak ráutalunk, részletesebb tanítás lévén ahhoz szükséges, de egyuttal fejlettebb ész is.

Sőt még az egyszerűbb dolgok megértése is kellő figyelmet és munkásságot igényel, miért is ezen tárgy csak a VIII. osztályban tanítható sikerrel.

Hogy miképen történjék az anyag felosztása, arra nézve csakis az lehet irányadó, mit lehet könnyebben megérteni. Az egyszerűbb ismereteket előbb tárgyaljuk, mint az összetetteket. A mely törvény egy másik törvény megértéséhez szükséges, az mindenesetre előbb tanítandó.

A tanítást a mennyire csak lehet szemléletivé kell tenni. Minden természeti tünemény bizonyos rendben, bizonyos törvény szerint folyik le, mely lefolyásnak okai vannak s tanításunknak épen az a célja, hogy a gyermekeket ezen okokról felvilágo-sítsuk. Ezen ok és okozat közötti összefüggést a kísérletezések által teszszük szemléletivé. Ebből következik, hogy fizikát csakis úgy taníthatunk, ha a kísérletezéshez szükséges eszkö-zökkel bírunk. A mi kísérletezés nélkül meg nem érthető s a melynek tanításához kellő természettani szerekekkel nem bírunk, azt jobban teszszük, ha nem is tárgyaljuk. A szemléltetés tehát e tárgynál a kísérletezésen alapszik.

A tanalak itt is részint kérdve-kifejtő, ha oly természeti tüneményről van szó, melynek okai némileg ismeretesek a gyermekek előtt, részint közlő, ha egészen új, ismeretlen fogalmak nyújtásáról van szó. Attól függ, hogy hivatkozhatunk-e a gyermek eddigi ismereteire, vagy nem. A mit a gyermek úgy is tud, vagy a kísérletekből láthat, azt a kérdve kifejtő módszerrel szedjük rendbe; a többinél, a közlő mód nyer alkalmazást.

Földrajz.

A földrajz tanításának célját illetőleg legfőbb törekvésünk arra irányul, hogy a gyermek azon földet, a melyhez szinte hozzá van kötve, mely neki édes hazáját képezi: Magyarországot ismerje. — Az összes földrajzi anyag közül tehát hazánkat tárgyaljuk legbővebben. Hazánk után, fontosságot illetőleg, Ausztria foglalja el az első helyet, mert vele politikai kapcsolatban is vagyunk. A többi országok tanításánál attól függ a tárgyalás terjedelme, hogy közelebb, vagy távolabb vannak-e hazánk területéhez. Minél távolabb van valamely ország, annál általánosabban történik annak ismertetése. Úgyisintén több fontosságot tulajdonítunk Europa tárgyalásának, mint a többi földrészének. Azokról elég annyi, ha a gyermek létezésükről, egy-két nevezetesebb hegyükről, országukról, városukról bír tudomással. Mindazon helyek, melyek reánk akár politikai, akár nemzetgazdasági szempontokból fontosak, kiemelendők.

Az anyagnak osztályonkénti elrendezése pedig a következő:
V. osztályban lakóhelyismertetés.

VI. osztályban azon megye tárgyalása, melyhez az intézet városa tartozik.

VII. Magyarország.

VIII. Az öt földrész, továbbá a természettani s csillagászati földrajz.

A tanítást tehát azzal kezdjük meg, a mi legközelebb van a gyermekhez s a mi legkönnyebben szemléltethető s csak úgy térünk át messzebb fekvő, tehát a gyermekek által már nem a valóságban szemlélhető vidékekre, megyékre, midőn az ott előforduló földrajzi fogalmak s kifejezések jelentékeny részével már a lakóhelyismertetés alkalmával ismerkedett meg.

A tanmódnak itt is szemléletinek kell lenni. Ezen szemléltetés a lakóhelyismertetésnél a valóságon alapszik, a többi résznél pedig a térkép-olvasáshoz van kötve. Épen ezért nagyon fontos, hogy a gyermekek már a lakóhelyismertetés alkalmával tanulják meg azt, hogy az általuk látott folyó, hegy, síkság, országút stb. miképen ábrázoltatik a térképen, vagyis térképolvasásra kell őket tanítanunk. Ezen okból mindent, mit a lakóhelyismertetésnél szemléltetünk egyuttal le kell rajzol-

nunk s lerajzoltatnunk, miáltal a gyermekeket a térképrajzolásba is bevezetjük.

A lakóhelyismertetésnél az iskolaszobából indulunk ki, melynek lerajzolása alkalmával a világtájakra vagyunk tekintettel. Szemléltetés útján rajzoljuk s rajzoltatjuk le továbbá az iskolát, udvart, kertet, azon utcát melyben iskolánk van s így haladunk tovább a szomszédos utcákat tárgyalva. — Majd később a térképet is használjuk, felkerestetvén rajta az összes tanultakat s így haladunk tovább, tesszük pedig ezt nem kényelmi szempontból, hanem a térkép-olvasás gyakorlásáért; épen ezért, ha egyik-másik internátusos vidéki tanuló valamely utcában még nem volt, a vasárnaponkénti séta alkalmával meg kell neki azt mutatnunk. Minél nagyobb a helység, annál több az anyag. Legtöbb anyagot Budapest nyújt, annyira, hogy már ott le kell mondanunk arról, hogy a gyermekek minden utcát a valóságban is megismerjenek.

Az V. osztályban épen csak a legfontosabb utcái volnának megmutatandók (az iskolához közel fekvőket azonban mind) a többi szebb utcái a városnak a VI., VII. és VIII. osztályban is bejárhatók. A budapestiek tehát nagyobb mértékben használják a térképet, mint a vidékiek.

A lakóhelyismertetéshez a helység környékének tárgyalása is tartozván, már ezen évben is sok földrajzi fogalmat szerezhet a gyermek. A szerint, a mint alkalom van rá, megismerkedhetik a domb, hegy, hegycsúcs, hegység, síkság, völgy, barlang, patak, folyó, mocsár, nádas, tó stb. fogalmával. S midőn később a megye, vagy ország tárgyalásánál ezek a fogalmak előfordulnak, már néhányat magyarázni sem kell.

A lakóhelyismertetés után azon megye ismertetése következik, a mely megyében lakóhelyünk van. A tárgyalást nem a megye legészakibb részével kezdjük s úgy haladunk délfele, vagy megfordítva, hanem a már ismeretesnél, a lakóhelyünkénél. A lakóhelyből kiinduló országutakon végig haladva sorra tárgyaljuk a környezetünkben fekvő helységeket, azután azokból indulunk ki s így tovább folytatjuk, míg az egész megyének tárgyalását be nem fejeztük. Csak az ily módon való tárgyalás után következik a tanultaknak összefoglalása, rendezése, mely alkalommal talaj, vizek, termények, foglalkozás, helységek stb. szerint történik az ismereteknek csoportosítása. Itt már nem árt az égtájak szerint is haladni.

A megye tárgyalása idejében kívánatos, hogy a nem messze fekvő szomszédos községekbe kirándulásokat tegyünk, különösen akkor nem szabad ezeket elmulasztani, ha azokkal új földrajzi fogalmak szerzése jár. Ha valamelyik szomszéd községben patak látható, a mienkben pedig nem, rá kell szánunk egy délutánt megtekintésére.

A megye tárgyalása után következik az egész ország

tárgyalása. A kiindulási pont itt is a már ismert dolog lehet, vagyis a már tanult megye. A kolozsvári intézetben Kolozs-megyével határos megyéket s a délkeleti Kárpátok által határolt területet fogják első sorban tárgyalni; a temesváriak pedig Temes megyéből indulnak ki s a nagy magyar Alföldöt tanítják meg legelőbb.

Mihelyt valamely hegrendszerhez tartozó terület összes megyéit letárgyaltuk, következik a tanultaknak összefoglalása.

A megyék tárgyalása alkalmával lassanként kiépítjük hazánk hegy- és vízrendszerét, megismertetjük részletekben lapályait, lakóit s azok foglalkozását. Tanítás közben rámutatunk a talajviszonyok és foglalkozásmód, a hegység, fekvés és éghajlat, éghajlat és termények, termények és foglalkozás közti összefüggésre. A helységek közül megemlítjük az összes megyei székhelyeket, fürdőhelyeket, bányavárosokat, továbbá a történelmi nevezetességgel bíró városokat és helyeket, kiváló nagyjaink születési és halálozási helyét stb.

Igy részenként megismertetvén az egész országot, következik a tanultaknak rendszerbe foglalása. A rendszerbe való foglalás azonos földrajzi fogalmak alá tartozó ismeretek csoportosítása szerint történik. Így felsorolhatjuk az ország lapályait, azután hegyeit, vizeit, terményeit, bányáit, fürdőhelyeit stb.

Az általános földrajz tanításánál a hazánkat környező országok ismertetéséből indulunk ki, vagyis kezdjük Ausztriával, a mit tartományonként tárgyalunk; a többit csak általánosságban ismertetjük meg.

Még általánosabban történik a tanítás Amerika, Ázsia, Afrika és Ausztrália tanításánál. Ott mindjárt az egész földrész rövid leírásával kezdjük a tanítást; az országaik fővárosaikkal csak megemlítettnek, de nem tárgyaltnak.

Megjegyzem még, hogy a földrajz nemcsak a történelem tanítását támogatja, hanem a természetrajzi oktatást is. Ezen okból kívánatos, hogy minden ország, vagy földrész általános tárgyalása alkalmával a természetrajzi órákban tanult kiváló, vagy esetleg a lakók foglalkozására befolyással bíró állatok, növények és ásványok is felsoroltassanak. Ugyancsak a fenti cél érdekében nagyon jó, ha hazánk földrajzának összefoglalásánál fölkerestetjük azon vidékeket, melyeken kiválóan gabona terem, a melyeken tehát földmiveléssel foglalkoznak; majd azokat, melyeken jó szőlő terem s hol a bortermelés képezi a lakosok főfoglalkozását. Arra is vagyunk tekintettel, hogy hol van juhtenyésztés, stb.

A csillagásztani földrajzból csak a legszükségesebbekre terjeszkedünk ki. Ezek volnának: a láthatár, a föld s alakja, forgása, az évszakok, a nap, a hold s változásai s a csillagok.

A természettani földrajzból a földrengés, vulkán, képezik az anyagot.

A földrajzi ismeretek megszilárdítása czéljából térképeket rajzoltatunk a gyermekekkel.

Ugyancsak ezen czél érdekében szükséges, hogy olvasó könyvünk földrajzi ismereteket magában foglaló olvasmányokat tartalmazzon. Ilyenek volnának: az Alföld s az ottani életmód, a Duna, Balaton, Tátrafüred stb. leírása.

Végül a beemlézés czéljából írásbeli dolgozatot is készíttetünk valamely tanult s kiválóan fontos helyről.

Történelem.

Az összes tantárgyak közül a történelem az, a melynek tudása látszólag legkevesebb hasznára van a siketnémának. Igaz, hogy anyagi haszna semmi, de annál nagyobb az erkölcsi értéke. Eltekintve, hogy e tantárgy tanítása hozzá járul a siketnéma műveltségének fokozásához, különösen becses az a jellemképző, jellemfejlesztő hatásánál fogva. Továbbá csak is e tárgy tanítása által érti meg a gyermek, mit teszen ez: haza, hazaszeretet. — Ha látják, mennyit küzdöttek eleink ezen földért immár ezer éven át, arra a benső meggyőződésre kell jutniok, hogy a haza lételeért továbbra is nekik és mindenkinek kell küzdeni. Ha ezt elértük, elértük tanításunk hazafias czélját.

A mi az anyagot illeti, az nem lehet más, mint az, a mi minket czélunk elérésében segít, s ez a magyar nemzet története.

A világtörténelemmel nem ismertetjük meg a gyermekeket. Legfeljebb egyes kiváló külföldi egyének életrajza jöhet tekintetbe, de ez is csak olvasmányok alapján. Ezen egyéneknek azonban olyanoknak kell lenniök, kiknek működése nem a politikára, hanem a tudományra, műveltségre s haladásra terjedt ki. Ilyenek pl. Columbus, Franklin, Edison, Guttenberg stb.

A magyar nemzet történetének anyagát illetőleg kiválasztjuk azon eseményeket, mozzanatokát, melyek kiváló fontossággal bírtak s az ország állapotára átalakító hatással voltak. Ha nemzetünk történetét vizsgáljuk, a következő főbb mozzanatokra akadunk. A honfoglalás; a kereszténység felvétele; a német császárok beavatkozása; Horvátország elfoglalása; a görök császárok beavatkozása; a tatárjárás; Árpád nemzetségének hihalása; az Anjou-család trónralépte és az adó s hadsereg szervezése; a magyar és lengyel korona egyesítése; a törökök első támadásai és Hunyady János; a műveltség, tudomány fellendülése és a magyar hatalom megszilárdulása (Mátyás alatt); a jobbágyak elnyomatása (a parasztlázadás miatt II. Ulászló alatt); a mohácsi vész; a kettős királyválasztás és szomorú következményei; Erdély függetlenné lesz; Buda elesése; a török hódoltság kora, Szigetvár védelme és Zrínyi halála; a magyar

alkotmánynak az erdélyi fejedelmek által való megvédése; Magyarország felszabadulása a török járom alól; Erdély önállóságának vége; a *pragmatica sanctio*; az osztrák trón megmenetése a magyarok által (Mária Theresia alatt); az elnémetesedés kora (II. József alatt); a magyar alkotmány elnyomatása; küzdelem az alkotmányért; az első felelős ministerium; a magyar szabadságharc; a kiegyezés.

Megjegyzem, hogy az általam felsoroltakat maximumnak tekintem, úgy, hogy ennél többet a magam részéről semmi esetre sem vennék fel 2 évi tanítási idő alatt siketnéma-intézeteinkben. Ezen események között vannak fontosabbak és kevésbbé fontosak, melyek tárgyalásánál tanításunk is többé, vagy kevésbbé, de soha sem egészen részletes. Hogy melyek ezen fontosabb események, azt minden magyar tanító tudja, ezt tehát feleslegesnek tartom külön is felemlíteni.

A fentebbiekből látni, hogy nem a volt királyok egymás után való tárgyalását tartom szükségesnek, hanem a nevezetesebb események ismertetését, s minthogy az eseményeket az egyes királyok, vezérferfiak egyéniségüket jellemző tulajdonságaikból kifolyólag okozták és intézték, természetes, hogy a jellemképzésre oly nagy hatással lévő, kiváló egyéneket megismertető életrajzok nagy mértékben fognak szerepelni tanításunkban.

Vannak a fentebb elsorolt események között olyanok, melyek egyszerűbbek, könnyen érthetők, a melyek tehát a maguk egészében tárgyalhatók, de vannak olyanok is, a melyek oly bonyolultak, hogy azoknak részletesebb tárgyalásától el kell tekintenünk. Általában az legyen törekvésünk, hogy a növénydek minél egyszerűbb képet nyerjenek az eseményekről. Igen sok eseménynél elegendő, ha a gyermek annak voltáról, okáról és befejeztéről tud; a lefolyásuk azonban csak nagyon általánosan ismertetendő.

Főlöskéges továbbá az összes csatákat felsorolni; főlöskéges az oly királyok tárgyalása, kiknek uralkodása csekély, vagy semmiféle hatással nem volt.

A történelmet a mi intézeteinkben a végző osztályokban, vagyis a VII. és VIII. osztályban tanítjuk s pedig azért, mert ezen tárgy alapul a legkevesebb szemléleten s igényli legnagyobb mértékben a gyermek képzelő-tehetségét.

Tehát mind a VII., mind a VIII. osztályban tanítunk valamit a történelemből, de nem úgy, hogy mindenik osztályban kiragadunk a történelemből egynehány fontosabb eseményt, hanem — mivel a történelmi események oly szoros és okszerű összefüggésben vannak egymással, hogy egyik a másiknak következménye, okozata — a könnyebb megértés és áttekintés céljából bizonyos rendben. Az események ismertetését kezdetjük úgy Árpád, mint I. Ferencz József uralkodásának tárgyalásával. Mindkét eljárásnak megvannak a jó és rossz oldalai.

Az első eljárás jó oldala az, hogy az egyszerűbb viszonyokkal kezdjük a tanítást, vagyis az egyszerűről haladunk az összetettre; rossz oldala azonban az, hogy a távolabbival kezdjük s nem a közelivel, vagyis olyannal, a mit legkevésbé értethetünk meg.

Az utóbbi eljárásnak ellenben megvan az a jó oldala, hogy legalább tanításunk kezdete — azon állapotok tárgyalatván, a melyekben tényleg benne élünk — annyira a mennyire szemléleti; rossz oldala azonban az, hogy éppen a legbonyolultabb viszonyok ismertetésével kezdődik a tanítás, vagyis nem haladunk az egyszerűről az összetettre.

Mindenik eljárás mellett és ellen ugyanannyi ok szólván, mindegy, akár melyiket választja is valaki.

Végül megjegyzem, hogy az olvasókönyvnek és fogalmazásnak ezen tárgy tanításánál is éppen olyan szerepe van, mint az említett többi tantárgyaknál.

Spüler András.

A „Siketnémákat gyámolító egyesület” működése az 1894. évben.

Hazánk emberbaráti egyesületei között bizonyára méltán megérdemli a rokonszenvet és támogatást a „S. Gy. E.” már csak azon nehéz és fontos feladatnál fogva is, hogy azokat, a kik önhibájuk nélkül a társadalmon kívül állnak, a kik magokra hagyatva, emberi mivoltuk daczára, közelebb állanak az állathoz, visszaadni van hivatva önmaguknak és a társadalomnak.

Ez a missioja Egyesületünknek rendkívül nehéz azon helyzetnél fogva, melyben a siketnémák hazánkban ma vannak. Ezek a szerencsétlen emberek fel vannak ruházva mind azokkal a képességekkel, mint halló embertársaik; beléjük oltotta a teremő a vágyat a tanulásra, az ösztönt a munkára, csak egyetlen érzéküktől fosztotta meg, a hallástól, de ez az egy hiány egyszerre válaszfalat vont köztük és a hallók között, olyan válaszfalat, melyet teljesen ledönteni aligha sikerülend, olyat, mely egyszerre hasznavehetlenné teszi az embert, attól a képességtől fosztván meg őt, mely megkülömbözteti az állattól: a beszéles képességétől. Már most akár siketen született valaki, akár zsenge ifjúságában vesztette el hallását, néma marad vagy azzá lesz s ezzel szomorú sors jutott osztályrészéül. S e szomorú sorsban, a melyben osztozkodik a gazdag a szegénnyel egyaránt, csak egyetlen segítség létezik, az, ha a siket gyermek a neki megfelelő intézetben tanulhat. Nevelés és tanítás nélkül a gyermeki mosolygós vonások napról napra bizonyos komor jel-

leget vesznek fel, az arczról eltűnik a kedvesség, az üde gyermek helyett a korán érett, sokszor visszataszító egyén áll előttünk, a kinek szeme bizalmatlanul tekintget szerteszét. Az idő haladtával, mint egy magával s környezetével meghasonlott teremtetlengeti életét, a kit a gyermeksereg kigúnyol, a felnőttek kinevetnek, a kinek segítő kezét, a melyre pedig annyira reá szorulna, senki sem nyújt s a kinek a halál valódi szabadulás.

Ilyen sorsa van hazánk siketnémái közül a legtöbbszörnek. És számuk nem csekély. Csak Magyarországon, a társországok nélkül 16073 két évesnél idősebbet mutat ki a statisztika az 1890. évről. Ez a szám azonban nem mutatja hűen a valóságot; hisz hányan vannak csak olyan szülők, a kik álszeméremből eltagadják gyermekük siketségét. A legkisebb számot mutatja csak a statisztika és még ennek a kisebb számnak is csak elenyésző csekély része kap nevelést és oktatást.

A 16073 siketnéma egyén közül a legkisebb számítással 3233 van abban a korban, hogy iskolába kellenék járnia, s jár összesen körülbelül 380; 323 tanítót kellenék legalább alkalmazni — miután 10—12 gyermeket taníthat csak egy egyén — s van összesen 35; 60 intézet, vagy iskola volna képes az összes befogadni s van összesen 8; legalább évi 1 millió forintba volna szükség a költségek fedezéséhez s e célra állam és társadalom 95000 forintot áldoz évente.

Ilyen szomorú állapotok mellett a közel jövőben kevés a remény, hogy a szerencsétlenek mindegyikét emberré, munkás és szorgalmas emberré — a mivé az összes tanításban részesültek válnak — képezhessük s az államnak, a társadalomnak, az egyesnek megfeszített munkásságot kell kifejtetnie, hogy e súlyos helyzet csak némileg is javuljon. Egyesületünknek képezi az a feladatát, hogy e szerencsétleneket állatias helyzetükből kiragadja, hogy elősegítse iskolába járhatóságukat, a mely azon körülménynél fogva, hogy 1—1 osztályban csak 10—12 tanítható megfelelő eredménnyel, rendkívül költségessé s nehezzé teszi oktatásukat; de egyesületünkre még azon feladat is hárul, hogy a kiképzett egyéneket valamely iparág, vagy foglalkozás mód elsajátításában is támogassa s lehetővé tegye, hogy értelmük kifejtése mellett a munkára alkalmasakká váljanak s munkát találjanak is. Eme nagy feladatok tették szükségessé egyesületünk országos jellegét. Ezek teszik szükségessé az egész hazai társadalom közreműködését. De ha még hatványozottabb mértékben találunk is támogatásra, tisztán társadalmi úton e feladatok nem volnának elvégezhetők és megoldhatók. Támogatást kell hogy nyújtsanak a kormány, a törvényhozás, a törvényhatóságok és községek, annyival inkább, mert a siketnémák tanítása nemcsak egyesek érdeke, hanem egyúttal országos érdek is. Nem állhat érdekében az államnak, hogy 16073 munkakép-

telen egyén vegye igénybe mások segítségét, a midőn ezek mindegyike, tanítást nyervén, adófizető állampolgár lehet. Közre kell működnie erkölcsileg is, anyagilag is, hogy minden munkás kéz munkát végezhessem s ne a dologtalanság kenyerét egye.

Ez nem egy év, nem egy évtized feladata, hanem, mint a külföldi példák is tanusítják, hosszú évek soráé. Egyesületünk tehát, mely ezen szerencsétlenek érdekeit kívánja szolgálni, nem csak a jelenben talál a munkálkodásra tért, de leendő teendője beláthatlan hosszú ideig.

Egyesületünk 1894. május hó 6-án alakult meg a székes főváros humanus érzelmű polgárainak élénk részvételével. Az alakuló ülésen az elnöki tisztet Rakovszky István államszám-széki elnök úr viselte-s ugyanezen gyűlés által Gróf Batthyány Gézáné úrnóvel az egyesület elnökéül is megválasztatott. Az alakuló gyűlés az egyesület védnökeül hazánk minden szépért és nemesért buzgó főpapját: Vaszary Kolos bibornok herczeg-prímást választotta meg, a kit ezen választásról az elnökség értesített s a ki a választást elfogadni kegyeskedett.

Az alakuló gyűlés által letárgyalt alapszabályok az elnökség által a belügyminisztériumhoz beterjesztettek, a honnan némi kisebb nem elvi jelentőségű módosítások eszközölése végett viszaküldettek. Az igazgató-bizottság az alakuló ülés által megadott jogánál fogva a módosításokat eszközölte is s a midőn újból is felküldötte, akkor azon záradékkal láttattak el, hogy a közgyűlés határozatképessége a tagok $\frac{1}{4}$ -ének jelenlététől tétetik függővé. Ezen záradék törlése végett az igazgató-bizottság újból indokolt felterjesztést intézett a minisztériumhoz, mely a záradékot erre hatályon kívül helyezte s az alapszabályokat az egyszerű jóváhagyási záradékkal látta el.

Ugyancsak az alakuló gyűlés az egyesület ügyeinek vezetésére megválasztott egyelőre 2 férfi alelnököt, titkárt, pénztárost és ellenőrt, továbbá 5 női- és 5 férfi tagból álló igazgató-bizottságot s 20 női és 40 férfi tagból álló választmányt, felhatalmazván úgy a választmányt, mint az igazgató-bizottságot, hogy magát kiegészíthesse az alapszabályokban előirt számig.

Egyesületünk így megalakulván, azonnal kettős irányban fejtett ki tevékenységet: a tanítás általánosítása és a siketnémák ügyének népszerűsítése tekintetében, továbbá a szegény siketnémák segélyezésében. Természetes, hogy a kezdet nehézségeivel küzdve, az alakulás óta lefolyt rövid idő alatt nagy eredményeket ma még egyik irányban sem jegyezhetünk fel, de az igazgató-bizottság nem volt tétlen s minden irányban megtette a kezdeményező lépéseket.

A számos kisebb kísérletezéseket nem említve, különösen két intelligens és lelkes városban tettünk lépéseket új, egyelőre városi jellegű iskola létesítése érdekében: Kecskeméten és

Pécsett. A város hatósága mind a két helyen melegen érdeklődött e humanus ügy iránt, azonban Kecskeméten a pénzügyi helyzet mostohasága miatt odáztatott el az iskola felállítására, Pécsett pedig azon körülményen mult, hogy fölösleges számú szakképzett egyén nem lévén, az iskola vezetésére alkalmas egyént egyelőre nem ajánlhattunk.

Ez utóbb említett körülmény arra indította egyesületünk igazgató-bizottságát, hogy 1894. decz. hó 21-én tartott üléséből a vallás- és közoktatásügyi m. kir. Ministeriumhoz kérvényt intézzen az iránt, hogy a magas kormány gondoskodjék alkalmas tanítók képzéséről. Ezen kérelmünk teljesítése esetén van reményünk arra nézve, hogy nemcsak az említett két városban, hanem másutt is sikerülend új iskolák létesítése tekintetében eredményes lépéseket tennünk.

A tanítás sikereinek fokozása céljából a már valamely intézetben képzett siketnéma iparos tanulók segítségére is kívánt jönni egyesületünk, a midőn elhatározta, hogy esti tanfolyamot nyit számukra.

A székes főváros tanácsa a Szentkirályi-utczai elemi iskola egyik tantermét engedte át e célra s miután Spüler András a budapesti állami intézet tanítója, az előadások megtartására díjtalanul ajánlkozott, a tanfolyam ki is hirdettetett, azonban csak 1 iparos tanuló jelentkezvén, megnyitható nem volt. A jövő tanév kezdetén remélhetőleg elég jelentkező leend s így ezen tanfolyam megtartásával a siketnémák műveltségének s közvetve keresetképességének emeléséhez is lényegesen hozzá járulhatunk. A székes főváros tanácsának ezen ügyben tanúsított támogatását hálás köszönettel kell, hogy ezuttal is felemlítsük.

A siketnémák elhagyatottsága hazánkban nagy részt azon körülménynek tudható be, hogy sem maga a siketség és annak következménye, sem pedig azok a módok és eszközök, melyekkel ez enyhíthető, valamint a tanítás eredményei sem ismereteseek eléggé, úgy, hogy még mai nap is számos tévhit van még az intelligens körökben is a szerencsétleneket illetőleg elterjedve, a mi nagyon hátráltatja sorsuk javulását. Ezen tévhitiek megdöntése, az oktatás és céljainak megismertetése céljából határozta el az igazgató-bizottság, hogy egyelőre a székes fővárosi körökben és kasinokban a titkár által díjtalan felolvasásokat tartat s megkereste az özszes köröket és kaszinókat, hogy e célból termeiket egy estére átengedni sziveskedjenek, illetőleg, hogy módot nyújtsanak arra nézve, hogy tagjaikkal e különleges oktatásmód megismertethessék.

Ugyancsak a népszerűsítés céljából Pécsett, az orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlésének egyik tudományos estélyén is tartott Dr. Szenes Zsigmond választmányi tag és

egyesületünk titkára e tárgyról felolvasást, mely remélhetőleg előmozdítandja az ottan létesítendő intézet ügyét.

A második irányban, t. i. a szegénysorsu siketnémák segélyezésében nem fejthettünk ki olyan tevékenységet, mint óhajtottuk volna. A megalakulás alkalmával felmerült költségek és a folyó kiadások nagyrészt igénybe vették az első év jövedelmét s azon körülmény, hogy az alapító tagsági díjak után ez évben kamatokat nem kaphattunk s hogy a tagdíjak beszedése is csak az év vége felé volt eszközölhető, a segélyezések, különösen pedig az állandó segélyek adományozásában hátráltatólag folyt be. Így 4 állandó segélyért folyamodó közül csak egynek, a Budán levő siketnéma-intézet egyik szegénysorsu bejáró növendékének, szavazhattunk meg évi 50 frt segélyt tanítási idejének tartamára. A másik 3 kérvényezőnek segélyezésére a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumot kértük fel; e kérvényünk azonban az óhajtott sikert nem eredményezte, miután a miniszteriumnak e célra semmiféle alap nem állt rendelkezésére.

Hálás szívvel kell itt megemlítenünk, hogy Gróf Batthyány Géza a szegény, segély nélküli gyermekek szárandó helyzetét tekintve, az 1894/5-ik tanévre egy gyermek részére 60 frtot adományozott, a mely összegért Nagy József siketnéma, a budai intézet bejáró növendéke, ebéddel láttatott el.

Ugyancsak egy megszorult siketnéma betűszedőnek is nyújtottunk némi segélyt.

Egyesületünknek első évi fennállása alatt a nagy közönség érdeklődését, bár nem teljes mértékben, de még is sikerült megnyernie. Mutatkozik ez abban, hogy ez idő alatt is sokan fordultak hozzánk szaktanácsért, a mit mindenkor a legnagyobb készséggel nyújtottunk; mutatkozik abban is, hogy egyesületünk tagjainak száma a megalakulás idejétől kezdve, öröndetesen szaporodott.

És ezen szaporodásra továbbra is nagy szükségünk van hogy ama nemes célokat, melyeket megvalósítani törekszünk elérhessük.

Az érdeklődés felkeltésében hatalmas támaszt nyertünk a hazai, különösen pedig a székes fővárosi sajtóban, mely közleményeinket a legnagyobb készséggel fogadta el s mely minden alkalommal segítségünkre volt, a miért kötelességet teljesítünk, midőn a sajtónak ezen önzetlen és jóakaratu támogatásért ez úton is köszönetünknek adunk kifejezést.

Egyesületünk tagjainak száma az 1894. év végén 707 volt és pedig: 541 rendes, 43 pártoló és 122 alapító.

A mi a pénztári és vagyoni állapotot illeti, az a lefolyt évben a következő volt: Összes bevétel 1194 frt 57 kr, ezzel szemben összes kiadás 257 frt. 60 kr. Pénztári maradvány volt

tehát összesen: 936 frt 97 kr: A bevételösszegeből 815 frt — kr. az alapító tagok díjai, 192 frt 57 kr. adomány, 187 frt pedig pártoló és rendes tagoktól folyt be.

Az adományozók sorában áll a székes főváros 100 frttal, Zenta város 10 frt, Jászberény 24 frt, Adler Dániel 10 frt, Kenderesi főszolgabíró gyűjtése 10 frt 95 kr., Büchler Hermann 7 frt, Haas Adolf 5 frt, Püspöki Emil 5 frt, Csanádm. közp. szolgabíróság útján gyűjtés 1.20 frt, Hajdunánáson eszközölt gyűjtés 2.91 frt, Tiszalöki szolg. 3.31 frt, Schwarcz N. 2 frt, Hoffmann Alfréd 2 frt, Pick Alfréd 2 frt, Veninger Vincze 2 frt, Steinfeld Emmi 2 frt, Dosa Lipót 1 frt, Sterk Sándor 1 frt, Patrubány Lukács 1 frt, Nagy-Rév előljáróság útján 20 kr. összesen 192 frt 57 kr. Az adományozóknak ez uton is köszönetünket kell kifejeznünk.

Midőn egyesületünk első évi működéséről szóló eme jelentésünket a mélyen tisztelt közgyűlés elé terjesztjük, tesszük ezt azon kérelemmel, hogy azt és eddigi működésünket tudomásul venni s a közgyűlés folyamán az egyesület vagyoni állapotáról, továbbá a tisztviselők, az igazgató-bizottság, választmány s számvizsgálók kiegészítése és illetőleg választása iránti javaslatokat elfogadni szíveskedjék.

Budapest, 1895. évi május hó 6-án.

Az igazgató-bizottság és választmány nevében:

Scherer István
titkár.

Rakovszky István
elnök.

Javaslat

A siketnéma-tanítói tanképesítés tárgyában.

1. §. A Magyarországon fennálló és a jövőben felállítandó siketnéma-intézetekben csak oly tanerők alkalmazhatók végleges minőségben, a kik a siketnéma-tanítói vizsgát sikeresen kiállták.

2. §. Ezen nyilvános vizsga ideje és helye mindenkor a Nagyméltóságu vallás- és közoktatási magyar kir. Ministerium által határoztatik meg, miről a folyamodók kellő időben értesítetnek.

3. §. A vizsga bizottság előtt teendő le, melynek tagjai:

- a) a Ministerium által kiküldött biztos, mint elnök;
- b) azon intézet igazgatója és a szaktanfolyam tanárai, a melynél a vizsga tartatik;

c) ugyancsak a Ministerium által kinevezett két tanférfit.

4. §. Vizsgát tehetnek papok, végzett egyetemi bölcsészeti hallgatók, okleveles polgári és elemi iskolai tanítók, ha két évig siketnémák tanításával foglalkoztak, illetőleg a siketnéma-tanítói tanfolyamot hallgatták.

A vizsgára bocsátás a vallás- és közoktatásügyi magyar kir. Ministerium engedélyétől függ. E végből kérvény nyújtandó be ugyanoda, a melyhez csatolandók:

a) A folyamodó keresztlevele;

b) Életpályájának leírása;

c) Végzett tanulmányairól, valamint eddigi alkalmazásáról és a siketnémák tanítása terén kifejtett működéséről szóló bizonyítványa;

d) Tiszti orvos által kiállított bizonyítvány testi épségéről, különösen pedig beszélő és halló szerveinek ép és egészséges alkotásáról.

5. §. A vizsga I. elméleti és II. gyakorlati.

I. Az elméleti vizsga ismét a) írásbeli és b) szóbeli.

a) Az írásbeli vizsgán a jelentkezők a vallás- és közoktatásügyi magyar kir. Ministerium által kitűzött s a siketnéma-
oktatás-ügy körébe tartozó tételt dolgoznak ki.

b) A szóbeli vizsga tárgyai:

1. A siketnémák élet- és lélektana;

2. A siketnéma-oktatás módszertana;

3. A siketnéma-oktatás hazai és általános története és szakirodalma;

4. A phonetika.

II. A gyakorlati vizsga különböző osztályokban, más és más tantárgyakból végzett két próbatanításból áll.

6. §. A vizsga eredménye jeles, jó, elégséges és elégtelen jelzőkkel fejeztetik ki és az összeredménytől függ, a siketnéma-tanítói oklevél megadása, vagy megtagadása.

7. §. Az oklevélben a vizsgát tett egyén neve, kora, vallása és az egyes tantárgyakból nyert osztályzata irandó.

8. §. A vizsga lefolyásáról a bizottság jegyzőkönyvet vezet, mely a képesítettek táblázatos kimutatásával és az írásbeli dolgozattal együtt a vallás- és közoktatásügyi magyar kir. Ministeriumhoz terjesztetik fel.

9. §. Vizsgadíjak czimén — kivéve a siketnéma-tanítói tanfolyam hallgatóit — minden jelentkező 10 frtot tartozik fizetni.

Javaslat

A siketnéma intézeteknél alkalmazott igazgató-, illetőleg vezető-tanárok tanképesítése tárgyában.

1. §. A magyarországi siketnéma-intézetek és iskolák igazgatói-, illetőleg vezető-tanári állásaira, valamint a siketnéma-tanítók képzése céljából létesített szaktanfolyam tanáraiul — csak azok alkalmazhatók, a kik az igazgató tanári vizsgát sikeresen kiállották.

2. §. A vizsga mindenkor Budapesten tartatik a vallás- és közoktatásügyi magyar kir. Ministerium által időről-időre kinevezett vizsgáló-bizottság előtt, melynek tagjai:

- a) A ministeri biztos, ki egyuttal a bizottság elnöke;
- b) Egyik hazai siketnéma-intézet igazgatója;
- c) Három bizottsági tag, kik közül az egyik orvos.

3. §. Vizsgára csak olyan okleveles siketnéma-tanítók bocsáttatnak, a kik tanképesítésük után legalább 5 év óta állandóan foglalkoznak a siketnémák tanításával.

4. §. A vizsgára jelentkezők kérvényeiket a Nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi magyar kir. Ministeriumhoz tartoznak benyújtani:

- a) Életpályájuk leírásával;
- b) Oklevelükkel;
- c) Eddigi alkalmazásuk és magukviseletéről szóló okmányokkal felszerelve.

5. §. A vizsga ideje és helye megállapittatván, erről a folyamodók kellő időben értesítettnek.

6. §. A vizsga I. elméleti és II. gyakorlati.

I. Az elméleti vizsga ismét írásbeli és szóbeli.

a) Az írásbeli vizsgán a jelentkezők egy a vallás- és közoktatásügyi magyar kir. Ministerium által kitűzött tételt tartoznak 4 óra lefolyása alatt kidolgozni.

b) A szóbeli vizsga tárgyai:

1. Az ember beszélő és halló szervének bonczana és e szervek működése; A phonetika alapvonalai és a hibás beszéd oka és orvoslása.

2. A siketnéma oktatás-ügy multja és jelene hazánkban és a külföldön, különös tekintettel a módszer alapelveinek és fejlődésének megokolására.

3. A német, vagy francia nyelvű valamely szakmunka egyes részeinek lefordítása azon okból, hogy kitűnjék, valjon a vizsgát tevő a külföldi vívmányokkal megismerkedni képes-e s tudja-e magát ez uton is tökéletesíteni.

4. A 6, vagy 8 éves tanfolyamu internatussal, externatussal, vagy mindakettővel bíró intézet helyes szervezése és vezetése ugy a tanítási, valamint a gazdasági és egyéb ügyeket illetőleg.

II. A gyakorlati vizsga a vallás- és közoktatásügyi magyar kir. Ministerium által kitűzött s rendszerint a siketnéma-tanító-képzés körébe tartozó tétel előadásából áll. A tételt a jelentkezők a vizsga előtti napon kapják kezükhöz és előadásuk vázlatát írásbelileg is tartoznak benyújtani.

7. §. A vizsga eredménye jeles, jó, elégséges, elégtelen jelzőkkel fejeztetik ki és az összeredménytől függ az igazgató-tanári oklevél megadása, vagy megtagadása.

8. §. Az oklevélbe a vizsgát tett egyén neve, vallása, kora és a nyert osztályzat iratik be.

9. §. A vizsga lefolyásáról a bizottság jegyzőkönyvet vezet, melyet a vizsgára bocsátottak táblázatos kimutatásával és az írásbeli dolgozatokkal a vallás- és közoktatásügyi magyar kir. Ministeriumhoz terjeszt fel.

10. §. Vizsgadíj czimén minden jelentkező 20 frtot tartozik fizetni.

Indokolása

a siketnéma-tanítói és igazgató-tanári tanképesítés tárgyában készített javaslatoknak.

A magyarországi siketnéma-oktatás-ügy a legközelebb lefolyt évtizedben örvendetes fellendülést mutat. Rövid egymásutánban létesültek az aradi, temesvári, kaposvári és kolozsvári siketnéma-intézetek és iskolák s áldásos működésük által a még mindig nagy számban, minden nevelés és oktatás nélkül maradó siketnémáknak, bár csekély százalékát, de visszaadják az emberi társadalomnak.

A legközelebbi multban a Nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Ministerium által a fővárosban is megvettetett az alapja egy intézetnek, a mely hivatva van arra, hogy mintául szolgáljon az összes hazai intézeteknek s a tanerőképzést intensivebben eszközölje, mint ez a jelenben történik.

Ugy a már meglevő, valamint a még létesítendő intézetek- és iskoláknak kellő számu szakképzett egyénnel leendő ellá-

tása szükségessé teszi az olyan szaktanfolyamok létesítését, a hol a leendő siketnéma-tanítók nemcsak elméleti, hanem gyakorlati kiképzést is nyerhessenek. Hogy azután ezen szaktanfolyam hallgatóinak azon a rögzös pályán, melyre önként léptek s melyen annyi áldást vannak hivatva osztogatni egyuttal alkalmazás is nyújthatassék s hogy arról olyanok által, a kik nem hivatás-szeretetből, hanem kenyérkeresetből minden szakképzettség beigazolása nélkül foglalkoznak siketnémák tanításával, le ne szoríttassanak, szükséges, hogy kimondassék, miszerint csak is oly egyének alkalmazhatók akár állami, akár magán intézeteknél, kik vizsgát tettek s képzettségüknek nyilvánosan tanujelét adták.

Boldog emlékezetű Trefort Ágoston, a ki a siketnémák oktatás-ügyének fejlesztése érdekében oly sok és fontos intézkedést tett, már 1879. július 31-én 19383 szám alatt kelt magas rendeletével olyan utasítást léptetett életbe, mely szerint a siketnéma-tanítók szakképzettségüknek beigazolása után oklevelet szerezhessenek maguknak. Ezen ideiglenes utasítás némi módosításra szorult különösen a tekintetben, mert nem mondotta ki, hogy nyilvános intézetekben csak is a megszerzett oklevél alapján lehet alkalmazást nyerni, továbbá mert a jelenben nagy fontosságot játszó phonetika nem szerepel benne vizsgatárgyul. Ezen követelményeket figyelembe véve dolgoztam ki a siketnéma-tanítók vizsgáját illető alázatos javaslatomat, a melyet bővebben indokolni annyival kevésbé tarthatok szükségesnek, mert csak egy jónak és czélszerűnek bizonyult rendelkezés végleges életbeléptetését czélozza.

Az igazgató-tanári vizsgára vonatkozó javaslatomra nézve, a melynek elfogadásával egy nálunk még teljesen új intézkedés lépne életbe, a következőket bátorodom indokolásul felhozni.

Hogy a tanerő-hiány oly módon legyen pótolható, hogy az alkalmazandók ne csak elméleti, hanem gyakorlati ismeretekkel is ellátva lépjenek a siketnéma-tanítói pályára, kívánatos volna, hogy a már Vácson és Budapesten létesített szaktanfolyamon kívül Kolozsvárott, esetleg Temesvárott is létesíttessék siketnéma-tanítói tanfolyam. Ezen létesítés elé igen komoly akadályt gördít az, hogy mindeddig kevés olyan kipróbált tanerővel rendelkezünk, a kik elegendő biztosítékot nyújtanának arra nézve, hogy a leendő siketnéma-tanítókat eredményesen képezni tudják.

Másrészt épp oly nagy hiányát érezzük annak is, hogy a már létesült s még ezután létesítendő intézetek kellő képzettséggel és ismeretekkel bíró igazgatókkal és vezető tanárokkal láttassanak el. Az eddigi gyakorlat szerint a váczi intézetben a kor szerint legidősebb tanár következett igazgatóul, — s e gyakorlattól csak egy esetben történt eltérés, akkor t. i.: midőn Morlin János helyett a nálánál fiatalabb Zsigmondovits Mihály

neveztetett ki — a magán intézetek bárkit is alkalmazhattak, tekintet nélkül arra, valjon az illetők elsajátították-e mind-
amaz ismereteket, melyek egy nagyobb intézet vezetésére őket
képesitenék s reményt nyújtanának arra nézve, hogy hazánk
még számban csekélyebb intézetei a tanítási és nevelési ered-
ményt illetőleg legalább megközelítsék a külföldi hirnevesebb
intézetek niveauját.

Ma midőn minden nemzet túl akar tenni egymáson a
humanismus terén nemcsak quantitative, hanem qualitative is,
időszerűnek kell tartanunk, hogy versenyképességünk egyik
alapfeltétele t. i.: a siketnéma-intézetek vezetőinek magasabb
képzettsége beigazoltassék. Nem kezdeményezünk vele semmi
újat. Franciaországban a rendes tanárság elnyerése is csak
ötszörös vizsga alapján sikerül. Németországban pedig külön
rendelet határozza meg azon ismereteket, a mikről az igazgató-
és vezető-tanári állásokra igényt tartóknak nyilvános vizsga
alkalmával tanuságot kell tenniök.

Szerény véleményem szerint ezen utóbbi vizsgának elren-
delése hazánkban éppen olyan szükséges, mint az ezen vizsga
főfeltételeül szolgáló s már eddig is gyakorlatban volt első
foku vizsga végleges szabályozása.

Ha fontos a siketnéma-tanító feladata, kétszeresen fontos
az igazgató, vagy vezető-tanáré, a kinek a tanítás egyöntetű-
sége céljából a közös működés feltételeit ismernie kell s a
kinek magasabb szakképzettségével kell fenntartani tudni azon
tekintélyt, a melyre, mint hivatalfő igényt tarthat.

Ezen magasabb képzettségnek azonban leginkább akkor
adhatja tanujelét, ha nyilvános vizsga alá veti magát.

Alázatos javaslatom időszerűségét és szükségességét álta-
lánosságban kimutatva, bátor vagyok azt pontonként is indokolni.

Az 1 §-ra nézve az eddig elmondottak szolgálnak indokul.

A 2. §. szakasz szerint a vizsga helye Budapest. Azért
tartom helyesnek a fővárost, minthogy itt legkönnyebben fel-
találhatók a vizsgáló-bizottság tagjaiban megkívántató maga-
sabb képzettséggel bíró egyének. Ezen szakasz b) pontjára
vonatkozólag azon megjegyzést kell tennem, hogy azért nem
tettem ki határozottan az országos intézet igazgatóját, mert
véleményem szerint a még eddig ideiglenes minőségben alkal-
mazott igazgatók és vezető-tanárookra is kötelezővé kellenék
tenni a vizsga letételét. Továbbá mert a jelenben létesített
budapesti intézet, — melyet szerény véleményem szerint sok
fontos érdekből országos jelleggel kellend felruházni és minta-
intézetévé fejleszteni — mindenkor hazánk legképzettebb szak-
tekintélyének vezetésére volna bizandó s így a vizsgáló-bizottság
szaktagja csak is a budapesti intézet igazgatója lehet.

A c) pont alatt említett három bizottsági tag egyikének

azért kellenék orvosnak lenni, mert a 6. §. b) pontjának 1. bekezdésében meghatározott tárgyból adott feleletek helyességét csak is e téren szakember ellenőrizheti.

A másik két bizottsági tagot illetőleg leghelyesebbnek vélném, ha kir. tanfelügyelők nevezetnének ki. Ezáltal alkalom nyújthatnék nekik arra, hogy a siketnémák oktatásáról tudomást szerezzenek s így legjobban megismerkednének azon módozatokkal, melyek a megyei siketnéma-intézetek létesítését elősegítenék.

A 3. 4. és 5. §§-at szerény véleményem szerint nem szükséges indokolnom.

A 6. §. javaslatomnak legfontosabb részét, illetőleg szakaszát képezi. Ebben van lefektetve az alapja az igazgató-tanárok magasabb képzettségének s merem reményleni, hogy olyan átgondolva, mely nemcsak a jelen, hanem a jövő számára is zsinormértékül vehető. — Az írásbeli vizsgálat tárgyát a siketnémák tanítása terén felmerült legújabb vívmányok fejtegetése képezheti s már ebben tanujelét adhatják a jelentkezők annak, hogy behatóan foglalkoznak-e szakmájukkal.

A szóbeli vizsga 1. pontjára nézve különösen azt kell jeleznem, hogy ugyanezen tárgyak a siketnéma-tanítói vizsgán is szerepelnek. Csakhogy míg ott sem a physiologiai sem psychologiai megokolások nem fordulnak elő, addig ezen a vizsgán különösen ezekre volna a súly helyzendő. A beszédszervek alapos ismerete ma már elengedhetlen követelmény a jó siketnéma tanítónál, de a ki e tanítókat képezni van hivatva, annak különösen a lélektani momentumok ismeretére is szüksége van.

A 2. pont alattiak hasonlóan előfordulnak az első vizsgánál is, csak hogy ismét mint létező vagy létezett tények, a melyeknek okozati összefüggése nem kerestetik. A siketnéma-tanító csak arra tudjon felelni, hogy a jelen század legnevezetesebb szakembereinek elvei mik voltak, míg az igazgató-tanárnak tudnia kell ezen elveket lélektanilag is megfejtetni.

A 3. pont nemcsak az általános műveltség szempontjából szükséges, hanem azért is, mert a külföldi szakirodalom sokkal bővebb anyagot foglal magában, mint a hazai, sőt még a legjelesebb magyar szakferfiú történelmi becsű munkájának tanulmányozása is csak a német nyelv tudása mellett lehetséges s általában a módszer fejlődésének története eddig csak is a német, francia vagy angol nyelvű munkák olvasása mellett sajátítható el teljesen.

A 4. pont különösen az igazgató administratív képességét van hivatva bebizonyítani. Tagadhatlan, hogy minden intézet működésének iránya az igazgató-tanár egyéniségével van szorosán összenöve. Ha az birtokában van azon kellékeknek, melyek valamilyen intézet vezetéséhez elkerülhetlenül szükségesek s

bizonyságot szolgáltat arról, hogy nemcsak a különböző berendezésű intézetek előnyeit és hátrányait ismeri s azok orvoslási módjával tisztában van, hanem tudja is, hogy mit és mennyit lehet a különfélekép berendezett intézetek növendékeitől követelni, akkor a vezetésére bizott intézet nem a kísérletezés stadiumait fogja évek hosszú során át mindenféle változtatban átszenvedni, hanem biztosan halad egy bizonyos cél felé, a melynek megvalósítása — legyen az a kitűzött cél bármily szerény — mindenkor többet ér a hangzatosabb, de a valóságban nem létező s el nem érhető ideálnál.

A 7. 8. §§-a mellékelt oklevél tervezettel vagyok bátor kiegészíteni.

A 9. és 10. §§ közül ez utóbbi a vizsgadíjak fizetése iránt intézkedik. Az így begyülemdő összeg némi fedezetül szolgálhatna azon kiadásokra nézve, melyek általában a vizsgák alkalmával felmerülnek.

Ezeket voltam bátor alázatos javaslatom támogatására felemlíteni s azon reményt táplálom, hogy a Nagyméltóságu Ministerium javaslatomat, melyet a siketnémák oktatásügye iránt táplált szeretetemből kifolyólag dolgoztam ki s a melynek elfogadása meggyőződéseim szerint a hazában nagy számban élő szegény négyérvékűek oktatás-ügyének nagymérvű fellendülését vonná maga után, kegyes figyelmére méltatandja.

Budapest, 1891. deczember hó 19-én.

Scherer István.

Siketnéma-intézetek vezetésére képesítő

igazgató-tanári oklevél.

(N. N. vallásu éves, okleveles siketnéma tanító)

a számú magas ministeri rendelettel kiadott szabályzat értelmében mai alolirt napon megtartott képesítő vizsgálaton a következő osztályzatot nyerte:

Írásbeli dolgozata

Elméleti képzettsége

Gyakorlati képzettsége

Ennélfogva nevezett a siketnéma intézetek vezetésére képesnek talál-
tatván, részére ezen tanképesítő okmány kiadatott.

Kelt Budapesten

.....
ministeri biztos
bizottsági elnök.

.....
bizottsági jegyző.

.....
bizottsági tag.

Ezen javaslatom felsőbb helyen történt buzditásra készült. Benyújtása után behatóan foglalkozott vele az országos közoktatásügyi tanács s a szakelőadó azt, tudomásom szerint, némi csekélyebb jelentőségű és fontosságu módosítással terjesztette a tanács elé. A tárgyalás alkalmával azután a tanács az igazgató-tanári vizsgát mellőzendőnek találta, bár elvben helyeselte.

Időszerűnek találtam e javaslat közlését a jelenben, miután tudtommal ez ügyben tanulmányok folynak. Nézeteim nem változtak ez idő alatt, de némi módosítást magam is szükségesnek tartok eredeti javaslatomban.

Egyelőre közlöm a kartársakkal betekintésül, kérve őket, hogy esetleges megjegyzéseiket beküldeni sziveskedjenek. Oly fontos ez a kérdés, hogy nem árt, ha mindnyájan kicseréljük nézeteinket. Az eszmecserére lapomat szives készséggel bocsátom a kartársak rendelkezésére.

Scherer István.

Hazai intézeteink és iskoláink.

A „Pesti Hirlap“-ból vesszük át a következőket:

Szmrecsányi Miklós dr. kineveztetése. Már említettük, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszterium művészeti osztályának vezetőjévé dr. Szmrecsányi Miklós, a képzőművészeti társulat titkára neveztetett ki, osztálytanácsosi minőségben. Wlassics miniszternek e szerencsés választása kétségkívül a legnagyobb meglepetést fogja kelteni mindazok körében, kik nálunk a művészetek s különösen a képzőművészet érdekeit szívükön viselik. Mikor Szalay Imrének, ezen ügyosztály nagyeredmű vezetőjének kineveztetése a nemzeti muzeum igazgatójává bekövetkezett, ugyszólván közvéleményét képezte a művészi köröknek, hogy helyét senki méltóbban be nem tölthetné, mint Szmrecsányi s e véleményt a képzőművészeti érdekek terén működő igen illetékes férfiak nyíltan ki is fejezték. Szmrecsányi tizenhárom éven át állott a képzőművészeti társulat szolgálatában s minden, a társulat viszonyába beavatott ember tudja, hogy annak ugyszólván mozgató, vezető szellemévé lett. Kiváló aesthetikai képzettsége, nagy műveltsége, külföldi utjain szerzett számos összeköttetései a külföld elsőrangú művészeti tekintélyeivel, szerencsés modora mellett erélye és fáradhatatlan munkássága, eddig nem tapasztalt lendületet adtak a társulat ügyeinek, s ezáltal művészetünk érdekeit is rendkívül előmozdították. Hathatós kifejezést adott ennek a képzőművészeti társulat is, midőn választmányában épen nem rég határozta el, hogy Szmrecsányi állását, szerzett érdemeinek és tekintélyének megfelelő módon, rendezi. — E társulatra nézve kétségkívül nagy

veszteség titkárának távozása, de kárpótlásául szolgál az, hogy a társulat által is gondozott képzőművészetek érdekeinek legfőbb vezetése körül e kinevezés folytán az arra legalkalmasabb szakterő lesz a miniszter tanácsadója. Szemrecsányi széleskörű műveltsége és lelkiismeretes buzgalma egyébiránt biztosítékul szolgál arra nézve, hogy az ügyosztályába tartozó többi fontos ügyek, nevezetesen a muzeumok, zeneakadémia, az ipari és iparművészeti iskolák s az emberbaráti intézetek ügyeinek ellátása is jó kezekbe lesz letéve.“ — A magunk részéről is tisztelettel üdvözljük az osztálytanácsos urat s biztosítjuk arról, hogy szerencsétlen védenczeink, a siketnémák ügyének előmozdítására irányuló nemes törekvéseiben bölcs vezetése alatt lapunk s a hazai siketnéma-tanítók mindenkor önzetlenül s kitartással fog-nak segédkezni.

A váci intézet gondnokának kitüntetése. Nagy örömmel jegyezzük mi is fel, hogy Krakker Kálmánt, a váci intézet gondnokát Ő felsége a koronás arany-éremkereszttel tüntette ki. Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a kitüntetett működését személyes tapasztalatok alapján is ismerjük s így nem az udvariasság, hanem a meggyőződés mondatja velünk, hogy e kitüntetés méltó egyént ért. A váci intézetnek gratulálunk kitüntetett tagjához. Az érem-kereszt átadása a város közgyűlésén történt, melynek lefolyásáról a „Pesti Hírlap“ után közöljük a következőket: Vác város közgyűlést tartott, melynek egyedüli tárgya volt, *Krakker Kálmán*nak, a város gazdászának, a legutóbb kapott arany érem-kereszt átadása. *Krakker Kálmán* ezt a váci amerikai szőlőtelep sikeres létesítéseért kapta. Midőn a közgyűlés megnyitott, egy öt tagból álló küldöttség ment a kitüntetettért, kit a zsufolásig megtelt teremben nagy éljenzéssel fogadtak és aztán Gajáry Géza polgármester fölolvasta Beniczky Ferencz főispán levelét, melynek kíséretében *Krakker* érdemeinek méltatásával, az arany érem-keresztet leküldötte, a levél felolvasása után a polgármester a város nevében fejezte ki örömét és a király éltetésével föltűzte mozsárdurrogás közben a koronás érem-keresztet. *Krakker* meghatottan köszönte meg a kitüntetést. Még többen éltették az ünnepeltet, mire a közgyűlés véget ért.

Kinevezés. A vallás- és közoktatásügyi ministerium 14.059. sz. magas rendeletével *Paull* István váci fegy-intézeti tanítót, ki éveken át kisegítőként működött a váci siketnéma-intézetben s ez idő alatt képesítést is nyert a siketnémák-oktatására — kinevezte a váci siketnéma intézethez s. tanítóvá. Üdvözljük az ujonnan kinevezettet.

Helyettesítés. A kolozsvári államilag segélyezett községi siketnéma iskolánál egy tanerő huzamosabb ideig betegeskedvén, helyettesítőül a váci siketnéma intézettől *Mlinkó* István gyakor-nok-jelölt küldetett ki.